

Een zandig slikkeneiland na het septembertij, met zijn lepela

Een belangwekkend natuurgebied met verdwini

door Jacques TROTIGNON

Op de drempel van Afrika, op de Atlantische oevers van Mauretanië bestaat nog een bevoorrechte streek voor de zeefauna, en meer bepaald voor zeevogels : de Banc d'Arguin. Deze bestaat, zoals de naam het aanduidt, uit een aaneenschakeling van uitgestrekte zand- en slikvlakten en vormt op onze dagen één der laatste waterrijke en nagenoeg ongeschonden kustgebieden van Afrika en West-Europa. Haar uitzonderlijke ornithologische rijkdom die we hier nader zullen omschrijven, is er het levend bewijs van en roept in volle XXe eeuw het beeld op van een wereld die in Europa reeds lang tot het verleden behoort. Het is een wereld waar de natuur nog over al haar rechten beschikt.

De Banc d'Arguin wordt in de XVe eeuw door de Europeanen ontdekt, op het ogenblik dat de Portugese zeevaarders hun ontdekkingsstochten langs de Afrikaanse kusten ondernemen. Het duurt niet lang of de verhalen over de vissen, schildpadden en vogels die in overvloed dit kustwater bevolken verspreiden zich als een lopend vuurtje. De zeelieden van die tijd waren er natuurlijk als de kippen bij om buit binnen te halen, waarbij ze aan verschillende eilanden de naam van de waargenomen soort toekenden. De kro-

niekschrijvers spreken van massa's pelikanen, reigers en flamingo's, en leren ons dat deze kolonies in de voeding van de slaven voorzagen die door de Moren vanaf de kust naar het eiland Arguin werden overgebracht. Hier werd ook een fort gebouwd.

Maar de Banc d'Arguin wordt tevens door de Europeanen geschuwd, wegens de gevaren die aan het bevaren van deze waters verbonden zijn. Deze 5.000 km² water zijn zeer ondiep voor de logge schepen van die tijd : gemiddeld 4 tot 6 meter, buiten enkele vaargeulen en putten waar de diepte soms 15 m bereikt. Ze staat bekend als een gevaarlijke sector, en de Franse, Hollandse, Engelse en Pruisische zeevaarders, die in de XVIIe en de XVIIIe eeuw naar het voorbeeld van de Portugezen hun handelsbetrekkingen tot de N.W.-Afrikaanse kust uitbreiden, vrezden boven alles met hun schepen te stranden in een zone, waar op 70 km van de kust de zandbanken een verraderlijke hinderlaag vormen. Deze slechte faam, waaraan de schipbreuk van de « Méduse » in 1816 zeker heeft bijgedragen, verklaart grotendeels waarom de Banc d'Arguin nooit werd verkend. Zelfs wanneer de Fransen zich in het begin van de XXe eeuw op het schiereiland Cap Blanc vestigen, aan de noordelijkste

t zijn lepelaarsnesten (*Platalea leucorodia*). (Foto Trotignon)

Wijning bedreigd : de Banc d'Arguin (Mauretanië)

punt van de Banc, en er Port-Etienne (nu NOUADHIBOU) stichten, geeft de streek haar geheimen nog niet prijs.

Noch de vorsers van de eerste helft van de XXe eeuw, noch de overheid zijn er op uit de geulen en eilanden van de Banc d'Arguin te verkennen. De zeldzame expedities die vóór 1950 worden ondernomen beperken zich tot de kuststreek of het eiland Arguin. Zelfs de publicatie in 1937 van een verzameling Portugese beschrijvingen uit de XVe eeuw, waarin tal van inlichtingen omtrent de vogels voorkomen, slaagt er niet in enige belangstelling voor de mogelijke vogelrijkdom van het gebied te wekken. En terwijl verkenningstochten worden ondernomen naar de Sahara, Senegal en de Maghreb, valt de Banc d'Arguin buiten de wetenschappelijke reisroutes.

De eerste reactie openbaart zich in 1959, wanneer de priester R. de Naurois op deze slikken en onherbergzame eilanden enorme kolonies watervogels ontdekt. In enkele jaren tijd volgen de expedities elkaar op, en het duurt niet lang of het ornitologisch belang van de Banc is alom gekend. Op de eilanden broeden 8 soorten sterns en meeuwen, 2 soorten aalscholvers,

flamingo's, lepelaars, pelikanen, zilverreigers en reigers. Deze merkwaardige vaststellingen leiden ertoe, een aantal conclusies in verband met de verspreiding, de omvang van de populaties en de ecologie van een aantal soorten grondig te herzien.

De Banc d'Arguin is inderdaad een uitgesproken zeemilieu, dat kennelijk door de nabijheid van de Sahara wordt beïnvloed. De eilanden, een twintigtal in totaal, zijn allen onbewoond, en zelfs de meest begunstigde vertonen slechts een schaarse zoutminnende struweelvegetatie. De kust bestaat uit een reeks bewegende, onbegroeide duinen en oneindige naakte sebkhas (zoute leemachtige vlakten) waar alleen jakhalzen (*Canis aurens*), gestreepte hyena's (*Hyaena hyaena*) en soms een Dorcagazelle (*Gazella aerius*) waar te nemen vallen. Buiten de waterput op het eiland Arguin, die boven een natuurlijke holte ligt, bevindt er zich in heel deze onmetelijke kuststreek geen enkele drinkwaterput.

De extreme milieumomstandigheden op de eilanden en de kust worden echter ruimschoots gecompenseerd door de ongelooflijke faunistische en botanische rijkdom van de zeestranden. De slikken zijn immers be-

groeit met zeegras en krioelen van ongewervelde zeedieren en vissen, en in het zuiden van de Banc, waar bij eb meer dan 400 km² slikken vrijkomen, kunnen de zwemvogels en steltlopers zich naar hartelust verzadigen. Bij duizenden strijken de volgens dan neer op de slikplaten en zandbanken, en van bonte strandloper (*Calidris alpina*) tot witte pelikaan (*Pelecanus onocrotalus*) profiteren ze allen van de enorme voedselrijkdom vooraleer de vloed ze opnieuw verplicht uit te wijken naar de hoogwatervluchtplaatsen op de eilanden.

De vogels zijn natuurlijk niet de enigen die zich aan de voedselrijkdom te goed doen. De groene schildpad (*Chelonia mydas*) is eveneens vertegenwoordigd in de streek, waar enkele wijfjes trouwens in de lente hun eieren leggen, en ook de dolfinen die zich in groepjes tot in de breedste geulen wagen. Men kan er twee soorten waarnemen: de tuimelaar (*Tursiops truncatus*) en de typische West-Afrikaanse Soudadolfijn (*Souza tenszii*). Ook de orca (*Orcinus orca*) is elk jaar aanwezig evenals de beter vertegenwoordigde bruinvis.

De aanwezigheid op eenzelfde plaats van soorten met zo sterk uiteenlopende ekologische eisen, illustreert duidelijk het bijzonder origineel karakter van de Banc d'Arguin. Het is dan ook niet te verwonderen dat de ornithologen uit Europa verstomd staan bij het aanschouwen van kolonies blauwe reigers (*Ardea cinerea*) die onder de schroeiende zon op sommige eilanden samendrommen, of van lepelaarsnesten (*Platalea leucorodia*) die bij honderden in de vegetatie te vinden zijn, temidden van kolonies klippenreigers (*Egretta gularis*), geelbekdwergaalscholvers (*Phalacrocorax africanus*) of brilsterren (*Sterna anaethetus*). Noch echt palearctisch, noch typisch ethiopisch door de aard van haar avifauna, dankt de Banc d'Arguin haar originaliteit aan de verscheidenheid van haar biogeografische componenten. Haar geografische ligging, halfweg tussen Zwart- en Maghreb-Afrika, en tussen de Sahara enerzijds en de Oceaan anderzijds, benadrukt trouwens nog deze impressie van natuurlijk kruispunt en totale afzondering. Alleen al het gadeslaan van een koppel dorcagazellen dat behoedzaam

over de slikken slentert, waar terzelfdertijd flamingo's en limicolen samendrommen, volstaat om zich te overtuigen van het zeer unieke karakter van deze eindeloze « lagune in volle zee », waar woestijn- en zee-fauna naast elkaar leven.

Wat eveneens de dierenwereld van de Banc d'Arguin kenmerkt is het enorm aantal exemplaren dat men er aantreft, van bepaalde soorten die men in een dergelijk milieu niet verwacht. De lepelaars bv., worden er op ongeveer 1.500 broedkoppels geschat, hetzij evenveel als in heel Europa. Hetzelfde geldt ook voor de lachstern, met 1.000 koppels. Voor deze in gematigde streken zo ernstig bedreigde soorten is de ontdekking van de broedkolonies van de Banc d'Arguin bijzonder bemoedigend, en dit geldt ook voor de witte pelikanen en flamingo's (*Phoenicopterus ruber*) die in hun verspreidingsgebied aan de Middellandse Zee of in West-Afrika zeer plaatselijk voorkomen.

Het is enkel aan uitzonderlijke natuurlijke omstandigheden te danken dat deze vogelkolonies zo lang onbekend zijn gebleven en zich zo voorspoedig hebben kunnen handhaven. Wij hebben reeds op het gebrek aan drinkwater gewezen en het gevaar deze ondiepe waters te bevaren. Ook de ontoegankelijkheid van de kust bij gebrek aan wegen en de uitgestrektheid van het gebied spelen een belangrijke rol. Om de geulen die zich door dit ondiepe water slingeren te bevaren moet men beroep doen op een ervaren gids, en verschillende eilanden zijn onbereikbaar wanneer het tij te zwak of de zichtbaarheid te slecht is om de doorvaart — die slechts enkele meters breed is — te ontdekken. Dit zijn de redenen waarom verschillende delen van de Banc d'Arguin nog niet nauwkeurig werden onderzocht.

De mens is echter niet helemaal afwezig op de Mauretische kusten, en enkele honderden vissers, de Imraguen, leven in kleine dorpjes die langs de kust verspreid liggen. Deze arme bevolking, die enkele tijd geleden nog leefde zoals de Portugezen het in de XVe eeuw hebben beschreven, heeft eigenaardig genoeg, nooit de watervogelkolonies bejaagd om in haar voedsel te voorzien. Ze hebben zich steeds tevreden gesteld met de opbrengst van de visvangst: vooral zeebarbelen en soms zeeschildpadden. Volledig afgezonderd aan de boorden van de Oceaan, is de bevolking verplicht zich per boot het nodige drinkwater in Nouadhibou aan te schaffen, en derhalve hun beroepsbezigheden gedurende 10 tot 14 dagen te staken. Deze onzekere levensvoorwaarden verklaren waarom de Imraguen hun milieu en de fauna zo weinig beïnvloed hebben.

Het wetenschappelijk onderzoek van deze uiterst afgezonderde wereld was natuurlijk een bron van ontdekkingen en verrassingen voor biologen van onze tijd, omdat zij zich meestal gedwongen zien overal elders de achteruitgang van soorten en de verdwijning van biotopen vast te stellen. De ontdekking sedert 1959 van broedgevallen van 16 verschillende soorten leidde in de winter 1971/72 tot deze van een indrukwekkende overwintering van limicolen, die op 1 miljoen exemplaren werden geschat.

Een kolonie dunbekmeeuwen (*Larus genei*) op hun nest.
(Foto J. Trotignon)

Balts van de brilstern (*Sterna anaetheta*); het nest ligt verborgen onder de rots. (Foto J. Trotignon)

Een andere telling, ditmaal tijdens de winter 1978/79, heeft opnieuw de uitzonderlijke vogelrijkdom van de Banc d'Arguin aangetoond: in één maand telde men meer dan 2 miljoen overwinterende limicolen op de eilanden en de kust. Dit vogelbestand vestigt een wereldrecord en is gelijk aan de helft van dat van Europa. Het groot wetenschappelijk belang van deze ontdekkingen is dus onweerlegbaar en heeft er toe geleid, het statuut van sommige soorten en ondersoorten, alsook hun internationale verspreiding op bepaalde tijdstippen van het jaar, in enkele weken volledig te herzien.

Deze recente resultaten, samen met deze van de vorige decennia, zouden de veldbiologen die zich voor het natuurbehoud inzetten tot nadenken moeten stemmen. Zij bewijzen inderdaad dat de bescherming van talrijke uit Europa afkomstige watervogelsoorten, zich niet willekeurig tot de gematigde streken mag beperken, en dat samenwerking met de Afrikaanse landen noodzakelijk is.

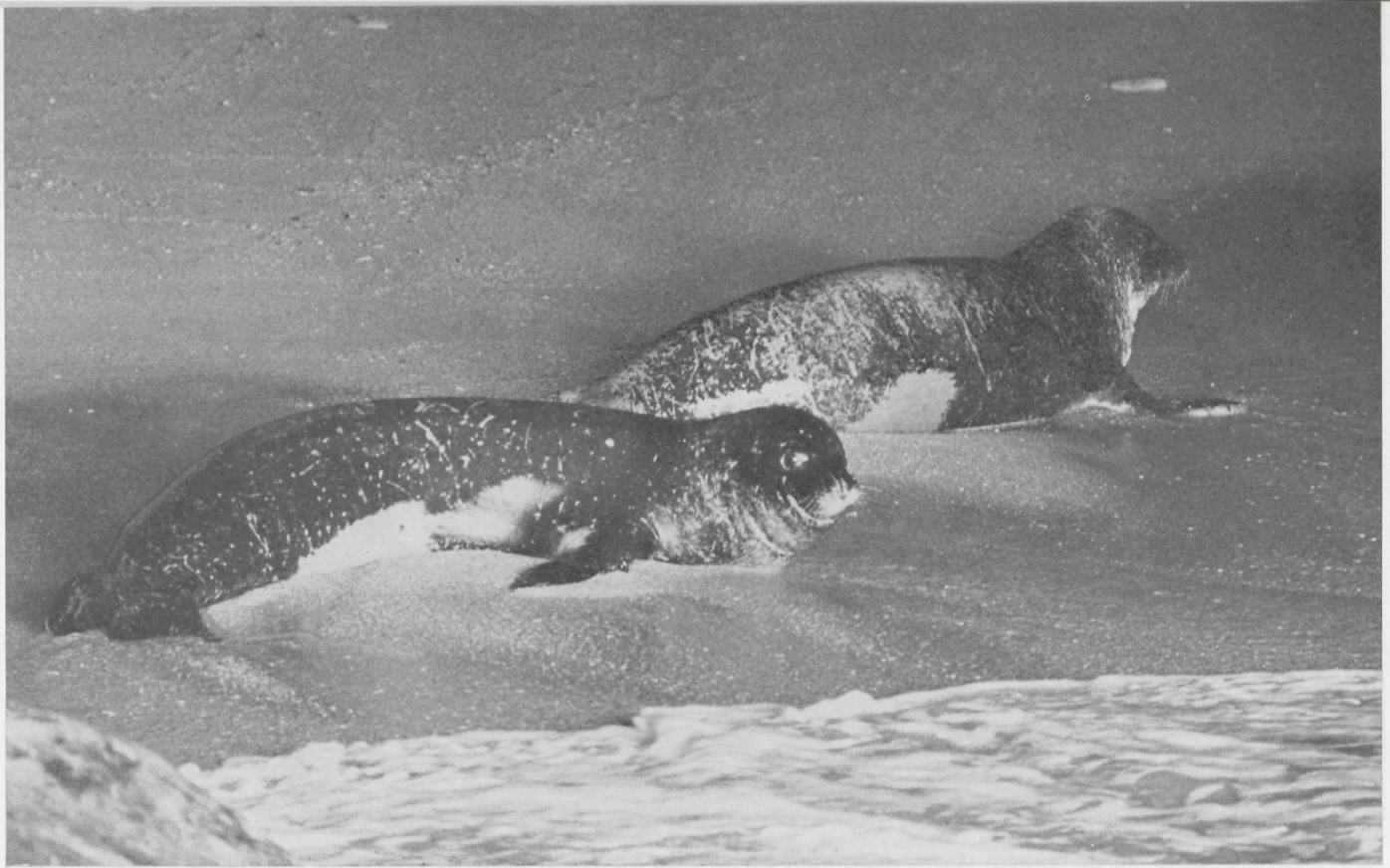
Zij tonen tevens aan dat op enkele duizenden kilometers van Europa natuurgebieden bestaan waar de fauna nog in een ongerepte omgeving leeft, ver van de mens en zijn schadelijke invloeden. Op de drempel van Mauretanië biedt de Banc d'Arguin ook vandaag nog de aanblik van een ongeschonden wereld, die overal elders verbrokken, verminkt en gebanaliseerd werd. Maar de werken die enkele honderden kilometers verder naar het zuiden toe, in de delta van de Senegalrivier aan gang zijn, laten nu reeds voorzien wat morgen nog zal overblijven van de grote

waterrijke gebieden van Afrika: overbevolkte, overbeweide streken, opgeofferd aan eentonige monoculturen, waar de natuur maar zal overleven in enkele beschermde en ingerichte schuilplaatsen. Na de geleidelijke aftakeling van de grote waterrijke gebieden van Europa: Camargue, Donaudelta, Marismas van de Guadalquivir worden thans deze van Afrika onherroepelijk gebanaliseerd: Tchadmeer, binnendelta van de Niger, Senegaldelta.

De Banc d'Arguin is echter tot nog toe als bij wonder gespaard gebleven; de tijd en de mensen zijn er aan voorbijgegaan. Hoewel zij sedert 1976 door een Nationaal Park dat haar naam draagt beschermd is, kan men zich afvragen of zij nog lang voor aftakeling zal gespaard blijven.

Met zijn oppervlakte van 12.000 km², is dit jonge park dat Mauretanië tot eer strekt, onmogelijk in staat zijn natuurrijkdom te beveiligen, tenzij de landen die het behoud van de laatste natuurgebieden van de Oude Wereld nastreven, hun steun en medewerking verlenen. In Frankrijk werd een vereniging opgericht die in samenwerking met het World Wildlife Fund de landschappen, fauna en flora van het Nationaal Park van Arguin wil helpen beschermen. Wij doen derhalve een beroep op de lezers van dit artikel, opdat zij tot het in stand houden van dit park zouden bijdragen, en zo het bewijs leveren dat wij, mensen van de XXe eeuw, nog in staat zijn één van 's werelds waardevolste reservaten voor de toekomst veilig te stellen.

De vereniging « Association de Soutien au Parc National du Banc d'Arguin », onder voorzitterschap

Monniksrobben (*Monachus monachus*) aan de « Robbengrot ». Deze plaats zal deel uitmaken van het Park; men treft er de grootste concentratie ter wereld aan van deze robben: 50 individuen in 1978. (Foto J. Trotignon)

van Prof. Theodore MONOD, en waarvan Graaf Léon LIPPENS als erelid deel uitmaakt, valt onder de wet van 1901 en werd in 1975 opgericht met het doel bij te dragen tot de aankoop van het noodzakelijke materiaal voor de werking van het Nationaal Park, er het onontbeerlijke wetenschappelijk onderzoek te bevorderen met het oog op een diepere kennis en een beter beheer van het Park.

Stuur uw giften aan de Penningmeester van de « Association de Soutien au Parc National du Banc d'Arguin », de heer GROLLEAU, Laboratoire de la Faune Sauvage, C.N.R.Z. 78.350 Jouy-en-Josas (France) (checks of postmandaten) :

- werkend lid : jongeren 50 FF; volwassenen 100 FF
- steunend lid . vanaf 250 FF
- leden sponsors : vanaf 500 FF.

De watervogels die in het Nationaal Park van de Banc d'Arguin broeden

- Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*) : 1.000 tot 1.500 koppels.
- Geelbekdwergaalscholver (*Phalacrocorax africanus*) : 4.000 koppels.
- Witte pelikaan (*Pelecanus onocrotalus*) : 300 tot 2.000 koppels.
- Blauwe reiger (*Ardea cinerea*) : 1.000 tot 1.500 koppels.
- Klippenreiger (*Egretta gularis*) : 1.000 koppels.
- Lepelaar (*Platalea leucorodia*) : 1.300 tot 1.500 koppels.
- Flamingo (*Phoenicopterus ruber*) : ± 3.000 koppels.
- Dunbekmeeuw (*Larus genei*) : 1.750 koppels.
- Grijskopmeeuw (*Larus cirrocephalus*) : ± 50 koppels.
- Lachstern (*Gelochelidon nilotica*) : 1.600 koppels.
- Reuzenstern (*Hydroprogne caspia*) : 1.600 koppels.
- Dwergstern (*Sterna albifrons*) : 25 tot 50 koppels.
- Koningsstern (*Sterna maxima*) : ± 5.000 koppels.
- Visdief (*Sterna hirundo*) : 200 koppels.
- Brilstern (*Sterna anaethetus*) : 1.500 koppels.
- Strandplevier (*Charadrius alexandrinus*) : enkele tientallen koppels.

TOTAAL : 23.000 tot 26.000 koppels.